

שיעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת וארא תשע"ח:

שיעור הטעימה מכוס של קידוש ומד' כוסות

א. בפרשת השבוע בתחילת הפרשה הוזכרו ד' לשונות של גאולה, שכנגדם תיקנו חכמים ד' כוסות בליל הסדר.

ונראה שביאור תקנה זו הוא לעורר את לב האדם שלא די בהתבוננות והודאה כללית על הגאולה, אלא יש להתבונן ולהודות על כל שלב ושלב מהגאולה, על היציאה ממצרים, על ההצלה מעבודתם [שכן אף לאחר היציאה יכלו להיות משועבדים להם במקום אחר, וכמו שביאר הרמב"ן, על הניסים הגלויים שזכו להם, ועל כך שנלקחנו להיות עבדי ה' שזוהי תכלית הגאולה].

ב. והנה לגבי ד' כוסות אמרו חז"ל¹ שאין אדם יוצא א"כ שתי "רובא דכסא", דהיינו את רוב הכוס [המכילה רביעית], ולגבי קידוש אמרו שיש לשתות "כמלא לוגמיו"², ונחלקו הראשונים בביאור הדבר, שהתו³ כתבו שב' השיעורים הם שיעורים זהים, דשיעור מלא לוגמיו [באדם בינוני] זהה לשיעור רוב הרביעית, ומאידך בר"ן⁴ כתב שב' שיעורים נפרדים הם, ולגבי ד' כוסות חובה לשתות את רוב הכוס⁵ אף אם הוא יותר ממלא לוגמיו [כגון באדם קטן], ומאידך לגבי קידוש חובה לשתות כמלא לוגמיו אף אם הוא יותר מרוב כוס. [והוסיף הר"ן שבכוס הראשון של ד' כוסות שהוא כוס של קידוש חובה לשתות גם כמלא לוגמיו וגם את רוב הכוס, דהיינו שחובה לשתות את השיעור הגדול שביניהם].

ג. ולכאור' שורש מחלוקתם נעוצה בגדר דין ד' כוסות⁶, שהתוס' הלכו לשיטתם שדין שתיית הכוס בד' כוסות הוא כדין כל שתיית כוס של ברכה, שעיקר המצוה היא לומר את הברכה על הכוס, רק אח"כ מצוה לטעום ממנו [ולכן צידדו התו' שדי שאחד מן המסובים יטעם מד' הכוסות], משא"כ שיטת שאר הראשונים שבד' כוסות חובה על כל אחד לשתותם, משום שמלבד מצות טעימת כוס של ברכה יש בהם מצוה נוספת מצות שתיה דרך חירות שבזה אין אחד מוציא את חבירו.

ולכן התו' השוו את דין קידוש דעלמא לדין ד' כוסות, שבשתיהם המצוה היא טעימה מכוס של ברכה, ולכן שיעוריהם שווים, משא"כ לר"ן ב' דינים חלוקים הם, דין טעימה מכוס של ברכה ששם נאמר שיעור 'מלא לוגמיו' שהוא שיעור המיישב את הדעת, ודין שתיה בד' כוסות שצריך שישתה את הכוס, ורובה ככולה.

¹ פסחים ק"ח:

² שם ק"ז.

³ צ"ט: ד"ה לא יפחתו.

⁴ פסחים כ"ב: ד"ה אם טעם.

⁵ היינו רוב רביעית מהכוס, ודעת הרמב"ן להחמיר יותר שתמיד צריך בד' כוסות רוב מהכוס העומדת לפניו, וכמבואר בשו"ע סימן תע"ב. [וגם מדבריו מוכח שיש כאן ב' שיעורים נפרדים, דזוק].

⁶ עין ח' מרן ר"ז הלוי הל' חמץ ומצה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

- ד. אולם בשו"ת הרא"ש⁷ מצינו שאף שנקט כר"ן ושאר הראשונים שישנה מצות שתיה לכל אחד בד' כוסות, מ"מ כתב ש'רובא דכסא' הוא כשיעור 'מלא לוגמיו', משום שמל' הגמ' משמע שבעי' 'רובא דכסא' בין למצות יין [מצות השתיה] בין למצות ארבע כוסות [מצות הברכות על הכוס וטעימתה אח"כ], עייש"ה.
- ה. והנה לדינא יש כמה נ"מ בין שיטת התו' לשיטת הר"ן: א] שלשיטת התוס' מוכח שלאדם בינוני ברוב רביעית יש כמלא לוגמיו, ומאידך הר"ן כתב שהשיעור הוא פחות מרביעית, אולם יתכן שלא די ברוב רביעית.
- ו. [ב] עוד מצינו נ"מ בג' הכוסות האחרונות, באופן שמלא לוגמיו של האדם הינו יותר מרוב רביעית, שלר"ן אין צריך לשתות כמלא לוגמיו, ולתו' לעולם אינו יוצא בפחות מכמלא לוגמיו.
- ז. ולכאו' לשיטת הר"ן ה"ה בעלמא בכל כוס של ברכה [חוץ מכוס של קידוש] אין צריך לשתות כמלא לוגמיו, ואף לא רוב הכוס כל שאינו מד' הכוסות⁸.
- ח. והנה בבית יוסף [יו"ד סימן רס"ה] כתב בשם שו"ת הרשב"א⁹ שבכוס של מילה אין צריך לשתות כמלא לוגמיו, משום שבשאר ברכות חוץ מקידוש אין חובה לשתות כמלא לוגמיו.
- ט. ובט"ז [שם¹⁰] תמה על דבריו, דהלא לגבי בהמ"ז בעי' לשתות כמלא לוגמיו, וביאר שכוונת הרשב"א דוקא לכוסות שנתקנו ע"י הגאונים ולא ע"י חז"ל כגון כוס של מילה, עייש"ה. ולכאו' לאמור אפשר לבאר את דברי הרשב"א כפשוטם, דשיטתו כשיטת הר"ן, ודלא כתו' והרא"ש, ועיין.
- א. ג] בבה"ל הסתפק איך הדין באדם קטן שמלא לוגמיו פחות מרוב רביעית, כמה חייב לשתות בקידוש ובד' כוסות. ובחזו"א¹¹ כתב שלא מובן מה המקום להסתפק בזה, שלתו' תמיד די בכמלא לוגמיו [שזהו השיעור היחיד שנאמר], ולר"ן בד' כוסות יש להחמיר בזה ובעלמא די בכמלא לוגמיו. [ונראה שכן היא שיטת הרא"ש, שאף שסובר כתו' שתמיד חובה לשתות כמלא לוגמיו, בזה סובר כר"ן שבד' כוסות נאמר דין נוסף של שתיית רוב רביעית].

⁷ כלל כ"ה ס' א'. [ויש להאריך הרבה בעומק דבריו, ואכ"מ].

⁸ ומה שסתמו הפוסקים באו"ח סימן ק"צ שלכוס ברכת המזון בעי' לשתות כמלא לוגמיו, לכאו' הוא כשיטת התוס' והרא"ש ודלא כר"ן.

⁹ החדשות סימן מ"א. [וכבר העירו שם שאינה להרשב"א אלא לרבינו יצחק בן יהודה רבו של רש"י].

¹⁰ ס"ק י'.

¹¹ או"ח סו"ס ל"ט סו"ק ט"ז.